

Công Cuộc Trị Thủy Thời Trần

Ở thời kì này các vua Trần đã tích cực mở rộng diện tích đất nông nghiệp và khu cư trú, bằng cách thành lập nhiều khu vực khai hoang của tư nhân và của nhà nước. ở các lộ, các vua Trần cho đặt đồn điền chánh, phó sứ để vừa quản lý được đồn điền nhà nước, vừa đồn đốc được tư nhân khẩn hoang. Trên địa bàn cả nước, cư dân và ruộng đất canh tác đã được phân bổ xuống tất cả các vùng trũng, mặn, ven biển và cửa sông. Do sự mở mang này, những con đê địa phương kiểu cũ không đáp ứng được yêu cầu bảo vệ nhiều vùng đất đai rộng lớn và trũng. Vào đời vua Trần Thái Tông (1225 - 1258), nhiều lần lũ lụt tràn vào ngập cả cung điện. Sự thật đó đã giúp nhà Trần nhận thức được rằng phải tăng cường đê điều để bảo vệ kinh thành, bảo vệ sản xuất và đời sống của nhân dân.

Năm Mậu Thân (1248), vua Trần Thái Tông xuống chiếu sai các lộ đắp đê. Theo lệnh nhà vua, các lộ (địa phương) đều phải huy động quân, dân đắp đê từ thượng nguồn cho tới cửa biển để giữ nước, và gọi là đê Đĩnh Nhĩ. Cũng năm ấy, nhà vua đặt chức "Hà Đê Chánh Phó Sứ" (quan chuyên coi về đê sông) để trông coi và đốc thúc việc đắp đê. Và bắt đầu từ đời vua Trần Thái Tông trở đi, nhà nước đã trực tiếp quản lý và chỉ huy việc đắp đê phòng lụt trên các triền sông, đồng thời đã có một cơ quan chuyên trách về công việc này nằm trong bộ máy nhà nước.

Năm ất Mão (1225), vua sai đắp đê sông ở các xứ Thanh Hoá, và tuyển chọn các quan làm hà đê chánh, phó sứ ở các lộ.

Đê Đĩnh Nhĩ là một công trình quy mô lớn, mang tính thống nhất trong quy hoạch, bảo vệ được lợi ích của nhiều địa phương. Về mặt kỹ thuật, đê Đĩnh Nhĩ tạo nên một thể nước chảy thuận hơn. Có thể nói, đê Đĩnh Nhĩ là công trình đánh dấu một bước tiến bộ trong khoa học trị thủy, đồng thời thể hiện sự tiến bộ trong công tác tổ chức xã hội lúc bấy giờ.

Cũng từ thời Trần trở đi, việc huy động đắp đê đã trở thành chính sách hàng năm đối với quân, dân trong toàn cõi. Bên cạnh việc đắp đê (hà đê) để phòng lũ lụt, thời Trần đã biết đắp đê biển chống thủy triều, ngăn nước mặn, đồng thời mở mang thêm diện tích cày cấy và cư trú. Càng về cuối thời Trần các đồn điền càng được mở mang một cách mạnh mẽ nên có tác dụng rất lớn trong việc mở thêm diện tích sản xuất. Năm nào cũng vậy, vào mùa lũ (tháng sáu, tháng bảy), viên đê sứ phải tự thân đi tuần hành, thấy chỗ đê nào non yếu phải tu bổ ngay, hề biếng nhác không làm tròn nhiệm vụ để đến nỗi trôi dân cư, ngập lúa mạ sẽ tùy tội nặng nhẹ mà khiển phạt. Vào năm 1315 nước sông lên to, vua Trần Minh Tông (1314 - 1329) đã tự thân đi xem hộ đê. Sự kiện này đã nói lên nỗi lo lắng và ý thức trách nhiệm của nhà nước phong kiến đối với việc trị thủy. Đồng thời, nó cũng nói rõ mọi cố gắng to lớn của nhà nước phong kiến cũng như của nhân dân ta đối với công cuộc trị thủy dưới thời Trần.